

УДК 351:338.432

І.В. Пушкарь,

Класичний приватний університет, м.Запоріжжя

МЕТОДИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В МОДЕЛЮВАННІ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ АПК НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті пропонується модель, що має в своєму розпорядженні значні можливості з обґрунтування регіональної агропромислової політики. З її допомогою можна досліджувати не тільки вплив агропромислового сектора на виконання регіональної економіки функціональних задач, але, що не менш важливе, і механізм впливу державної та регіональної влади на цей сектор.

There is the offered model in the article, that disposes by considerable possibilities from of grounded regional agroindustrial policy. With its help it is possible to explore not only influence of agroindustrial sector on implementation of regional economy of functional tasks, but, that is no less important, and mechanism of influencing of state and regional authority on this sector.

ВСТУП

Підходи і методи обґрунтування перспектив розвитку регіонального АПК повинні базуватися на методичних положеннях, що враховують специфіку нових ринкових умов господарювання і наслідків для агропромислового комплексу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Теоретико-концептуальні засади оцінювання розвитку регіонального АПК, а також регулювання агропромислового комплексу в ринкових умовах відображено у наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед українських авторів слід виділити О. Амосова, Г. Андрусенка, М. Корещького, М. Кропивка, П. Макаренка, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, Г. Мостового, П. Саблука, О. Шапоренко.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Основною метою статті є дослідження прогнозно-аналітичних розрахунків до основних інструментів стратегічного управління регіональним АПК та розроблення моделі кількісного оцінювання функціональних задач АПК в нових ринкових умовах.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перехід до ринку привів до важливих змін в підходах і методах обґрунтування перспектив розвитку регіональних АПК. Так, у зв'язку з нестабільністю загальноекономічної ситуації період прогнозування об'єктивно скорочений, тому ставку при визначенні перспектив розвитку регіонального АПК слід робити на задачі короткострокового і середньострокового прогнозування. Принципово змінився зміст функціональних задач регіонального АПК: разом з необхідністю підвищення рівня душевого споживання продовольства і рішення соціальних проблем з'явилися нові задачі, такі як зростання власних доходів бюджету регіону, збереження виробничого потенціалу АПК, що інтенсивно скорочується або руйнується, сприяння ослабленню нової проблеми – безробіття. Радикально змінилися форми власності і організаційно-правові форми господарювання в регіональному АПК, що викликало згортання фінансової підтримки державою АПК і спонукає розглядати інші форми і методи реалізації цілей розвитку комплексу – перехід до індикативного планування, активізацію застосування програмно-цільового методу в управлінні.

При обґрунтуванні перспектив розвитку регіонального АПК доцільно забезпечити гармонійне поєднання основних підходів і методів. В той же час багатоаспектний і багаторівневий характер регіонального АПК припускає необхідність розгляду нових аспектів в систематизації цих підходів і методів. Основною систематизації служить виділення сукупності підходів і методів з позицій можливості їх використання не тільки в наукових цілях, але, що особливо важливо, і на практиці стратегічного управління регіональним АПК.

Автор вважає, що в рамках дослідження представляються актуальними два наступні аспекти: 1). застосовність підходів і методів прогнозно-аналітичних розрахунків до основних інструментів стратегічного управління регіональним АПК; 2). можливість кількісного аналізу і прогнозу виконання АПК своїх функціональних задач в нових ринкових умовах.

Розглянемо детальніше обидва аспекти. У попередніх статтях було визначено, що основними інструментами стратегічного управління є: концепції розвитку, соціально-економічне прогнозування, цільові комплексні програми і економічний механізм реалізації цілей стратегічного управління.

Концепція є рамковим документом, що визначає ключові проблеми і основні напрями розвитку АПК в найзагальнішому вигляді. Тому «роздільна здатність» використовуваного інструментарію повинна бути зорієнтована більше на показники якісного характеру, ніж на кількісні [6]. З цих позицій початковим інструментом

для оцінки перспектив розвитку регіонального АПК слід розглядати сценарний підхід. При цьому перспективи розвитку регіонального АПК можуть бути описані як в рамках сценаріїв розвитку регіональної економіки в цілому, так і як сукупність самостійних сценаріїв розвитку цього сектора. Враховуючи збільшену взаємозалежність регіональної економіки і АПК, її найбільшої підсистеми, перший варіант представляється привабливішим.

Оскільки система цілей розвитку регіональної економіки в загальному випадку визначена місією регіону, то відмінності в сценаріях повинні полягати у варіантах ранжирування цих цілей. При цьому кожен сценарій повинен базуватися на наявних ресурсних можливостях регіону – фінансових, земельних, матеріальних, трудових і ін. Ті напрями і вимоги, які у всіх сценаріях розвитку входять в перелік більш значущих, повинні бути виділені як абсолютні пріоритети. Таким, наприклад, може розглядатися вимога не погіршення добробуту населення регіону.

Для більшості регіонів України представляють інтерес, наприклад, наступні сценарії перспективного розвитку:

- бюджетно-фінансовий, в основі якого лежить ідея пріоритетного розвитку тих напрямів, які в найближчій перспективі забезпечать вихід регіонів на рівень бюджетного самозабезпечення;
- аграрно-рекреаційний, що орієнтується на максимальне використання природних можливостей регіонів: ґрунтових, природно-кліматичних, рекреаційних ресурсів і, які б припускали випереджаючий розвиток агропромислового і курортно-рекреаційного комплексів.

Найперспективнішим на сьогодні є сценарій розвитку регіонів, що базується на пріоритеті міжрегіональних зв'язків. Вказаний сценарій дозволяє максимально розкрити можливості раціональної спеціалізації регіонів в рамках нової системи територіального розподілу праці в ув'язці із загальною спеціалізацією сукупності регіонів.

Очевидно, кожен варіант з позицій інтересів регіону має разом з перевагами і істотні недоліки. В рамках нашого дослідження представляє інтерес те, як змінюються перспективи у регіонального АПК при реалізації різних сценаріїв. Так, бюджетно-фінансовий сценарій орієнтує регіональну владу на всебічний розвиток лише бюджетоутворюючої галузі регіонального АПК – зерно та зернобобові культури, включаючи кукурудзу. При аграрно-рекреаційному сценарії регіональна влада робить ставку на довгострокові інтереси регіону, розуміючи, що курортно-рекреаційний комплекс і аграрний сектор необхідно зберігати і розвивати, хоча віддачу від них у вигляді додаткових надходжень до бюджету регіону можна чекати лише у віддаленій перспективі.

Вибір методів обґрунтування перспектив розвитку регіональних АПК і широкого арсеналу методів прогнозування, напрацьованих теорією і практикою, доцільно здійснювати виходячи з суті економічного прогнозування цілей прогнозування розвитку і специфіки цього сектора. Суть і мету прогнозування розвитку регіонального АПК можна визначити як формування відомостей про вірогідний стан цього сектора шляхом перетворення інформації про його минуле і сучасне [2]. З численних специфічних особливостей регіональних АПК слід виділити взаємозв'язок, що посилюється, і їх взаємозалежність з соціально-економічним розвитком регіону в цілому.

Як основні методи прогнозування розвитку регіональних АПК доцільно використовувати методи математичної статистики, зокрема трендові та факторні моделі. Вони дозволяють прогнозувати майбутні характеристики АПК з урахуванням стійкості тенденцій, що склалися, і оцінки ступеня впливу чинників виробництва на його результати. В той же час слід зазначити, що можливості застосування методів математичної статистики для прогнозних розрахунків в даний час обмежені. Це пов'язано з тим, що період ринкових реформ «зламав» довготривалі тенденції в регіональних АПК. Зважаючи на відсутність достатнього періоду часу горизонт достовірного прогнозу скоротився до 2-3 років.

Для прогнозування розвитку регіональних АПК може застосовуватися оптимізаційні моделі, адаптовані до умов ринку. Важливу роль могли б зіграти стохастичні моделі регіональних АПК, які дозволяють краще ніж інші типи моделей враховувати вірогідний характер як агропромислового виробництва, так і ринкових умов господарювання. Проте цей апарат недостатньо розроблений.

Порівняно маловивченими є також імітаційні моделі, які базуються на використанні різноманітних математичних моделей в поєднанні з методами сценарного прогнозування і експертними оцінками. Їх можливості по обґрунтуванню альтернативних варіантів розвитку регіональних АПК залежно від різних сценаріїв розвитку регіональної економіки сприяють значному підвищенню якості прогнозування.

Чим менше стає невизначеності в системі інструментів стратегічного управління, тим більше конкретизації з'являється в методах обґрунтування перспектив. Ключовим інструментом при підготовці цільових комплексних програм є метод побудови «дерева цілей» [1].

Оскільки агропромисловий сектор, як і інші сектори, покликаний сприяти реалізації основних функціональних задач регіональної економіки, то необхідно побудувати єдине «дерево цілей» регіону в цілому визначивши як генеральний вектор цілей розвитку регіональної економіки певний рівень виконання основних функціональних задач, а потім розписати той же вектор цілей по кожному сектору економіки регіону, але у якості цілей першого рангу тощо. Такий підхід дозволяє розробити єдину цільову комплексну програму соціально-економічного розвитку регіону, що реалізує вектор основних цілей і складається з підпрограм, яка відповідає кожній меті. Кожна з цих програм, у свою чергу, повинна складатися з сукупності програм другого рівня, що реалізуються в окремих секторах регіональної економіки. Наприклад, підпрограма підвищення бюджетно-фінансового потенціалу регіону є сукупністю аналогічних програм, що реалізуються по кожному сектору економіки регіону. Таким чином, вказана програма другого рівня є одночасно і підпрограмою розвитку регіональної економіки по лінії загальної програми підвищення бюджетно-фінансового потенціалу регіону, і підпрограмою розвитку регіонального АПК.

Ще конкретнішими і різноманітнішими є методи, які використовуються при забезпеченні функціонування господарського механізму регіональних АПК. Важливою і однією з найскладніших для кількісної оцінки складових господарського механізму є регіональна агропромислова політика, що є, як було вказано вище, сукупністю напрямів діяльності регіональної влади (продовольча політика, бюджетно-податкова політика, структурно-інвестиційна політика, політика формування механізму ринкових відносин, інституційна політика, політика розвитку міжрегіональних зв'язків та ін.) [5]. Методи оцінки впливу основних напрямів агропромислової політики на виконання регіональною економікою своїх функціональних задач дозволяють оцінити характер і інтенсивність такої дії. Наявність очевидного взаємозв'язку між напрямками регіональної агропромислової політики і функціональними задачами регіональної економіки полегшує оцінку дієвості напрямів агропромислової політики.

Зокрема, результати продовольчої політики регіональної влади можна оцінити за динамікою таких показників, що характеризують рівень життя населення, як: середнє на душу населення споживання основних видів продовольства; частка продовольства, вироблюваного в регіоні, в загальному обсязі душевого споживання по видах; ринкові ціни на продовольство порівняно з цінами в сусідніх регіонах тощо. При цьому, звичайно, слід врахувати роль платоспроможного попиту на продовольство, залежного, перш за все, від грошових доходів населення. Слід також оцінювати регіональну бюджетно-податкову політику в АПК за роллю цього сектора в підвищенні бюджетно-фінансового потенціалу регіону. Аналіз необхідно проводити за динамікою таких показників, як частка власних коштів підприємств АПК в сукупності ресурсів господарюючих суб'єктів регіону, а також питома вага галузей АПК у власних податкових доходах регіону.

Для розподілу обмежених фінансових ресурсів по галузях і територіях, використання інших важелів державного регулювання потрібні комплексні багатоваріантні розрахунки в цілому по економіці регіону. Одержані результати слід розглядати як початкові параметри для подальших розрахунків по регіональному АПК. Такий підхід дасть змогу не тільки обґрунтувати життєву необхідність застосування моделі регіональної економіки для визначення перспектив агропромислового сектора, але і визначить місце цієї моделі в системі моделей регіонального АПК.

Слід підкреслити, що розробка моделей економіки регіону – процес не тільки складний і трудомісткий, але і новий, оскільки вітчизняним науковцям раніше не доводилося стикатися з таким об'єктом моделювання, що функціонує в ринкових умовах [4].

Як основа для моделювання АПК як структурного підрозділу економіки регіону була вибрана укрупнена модель функціонування економіки регіону, розроблена групою дослідників під керівництвом академіка РАН Гранберга А.Г. Перевага укрупненої моделі полягає у тому, що вона є певним компромісом між складною моделлю і її громіздкістю.

Вказана модель була нами модифікована з урахуванням вимог, які виходять з необхідності її включення в систему моделей регіонального АПК. Зокрема в неї додатково був введений блок споживання продовольства, який характеризує разом з грошовими доходами рівень життя населення і результативність функціонування регіонального АПК. Важливим нововведенням в модель є введення в рівняння багато чинників регресії, призначені для оцінки динаміки обсягу випуску товарів і ринкових послуг, чинника загальноекономічної ситуації, який впливає на динаміку виробництва більшості галузей. У моделі також вироблене певне коректування системи узагальнюючих показників – індикаторів відповідно до цілей дослідження.

З урахуванням внесених змін ядро моделі функціонування економіки регіонів представлено наступними блоками:

- виробництво товарів і ринкових послуг;
- споживання продовольства;
- баланс грошових доходів і витрат населення;
- державні доходи і витрати (бюджет та позабюджетні фонди);
- основні балансові співвідношення;
- найважливіші індикатори соціально-економічного розвитку регіону.

Математичний опис моделі.

1. Блок виробництва товарів і ринкових послуг.

$$X^t = F_x^t \left(Y_x^t, L_x^t, I_x^t - 1 \right) \quad (1)$$

де Y_x^t – обсяг випуску товарів і ринкових послуг у галузі за постійно діючими цінами;

L_x^t – чисельність зайнятих в галузі по регіону;

$I_x^t - 1$ – освоєні в році t інвестиції попереднього року.

Відмова від функції Кобба-Дугласа для оцінки динаміки обсягу випуску товарів і ринкових послуг (за допомогою динаміки основних виробничих фондів і чисельності зайнятих в галузі) обумовлена рядом причин:

- по-перше, регіональні статистичні органи не мають в своєму розпорядженні методики приведення вартості основних виробничих засобів в співставні ціни, що в загальноекономічній ситуації, що склалася в останнє десятиліття, взагалі представляється важкою задачею;
- по-друге, між динамікою виробничих фондів і випуском продукції за даний період істотного кореляційного зв'язку не спостерігається, оскільки при багатократному скороченні обсязі виробництва по багатьох галузях виробничий потенціал змінився в найменшому ступені;
- по-третє, функція Кобба-Дугласа не відображає головної причини, що зумовила згорання виробництва в більшості галузей регіональної економіки при переході до ринку, радикальної зміни загальноекономічної ситуації. Вплив цього чинника ми пропонуємо врахувати через динаміку виробництва в однойменних галузях в цілому по країні.

2. Блок споживання продовольства (у гривнях).

$$P_{ft} = k_{\text{харч.пром.т}} X_{\text{харч.пром.т}} + k_{\text{схт.}} X_{\text{схт.загал.сект.}} + V_{\text{ОСТт}} + z_t DH_t \quad (2)$$

де P_{ft} – вартість обсягу споживання продовольства в регіоні в постійних цінах;

$k_{\text{харч.пром.т}}$ – частка продукції харчової промисловості регіону, що споживається населенням регіону;

$X_{\text{харч.пром.т}}$ – обсяг виробництва продукції харчової промисловості регіону;

$k_{\text{схт.}}$ – частка продукції загального сектора сільського господарства регіону, що споживається населенням регіону;

$X_{\text{схт.загал.сект.}}$ – обсяг виробництва продукції загального сектора сільського господарства в регіоні;

$V_{\text{ОСТт}}$ – обсяг виробництва продукції ОСГ населення регіону;

z_t – частка коштів, що витрачаються населенням регіону на придбання продовольства, завезеного з інших регіонів, в його загальних грошових доходах;

DH_t – загальні грошові доходи населення регіону.

3. Блок фінансових результатів.

Основним фінансовим результатом є прибуток (збиток) від реалізації товарів і послуг:

$$PR_x^t = F_x^t X^t \left(1 - m_x^t\right) - a_x \frac{F_x^t}{X^t} - z_x^t \frac{L_x^t}{X^t} \left(1 + n_l^t\right) \quad (3)$$

PR_x^t – прибуток за галуззю x в році t ;

F_x^t – індекс зростання основних цін;

m_x^t – питоми матеріальні витрати;

a_x – норма амортизації основних фондів;

z_x^t – середня заробітна плата;

n_l^t – нарахування на заробітну плату.

Рівняння розподілу прибутку включає податки на прибуток NI_x^t , витрати на невиробниче споживання PF_x^t , на інвестиції в основні фонди для виробництва товарів і ринкових послуг (власні інвестиції) IS_x^t , на інвестиції для виробництва неринкових послуг (на розвиток відомчої соціальної інфраструктури) LX_x^t .

$$PR_x^t = NI_x^t + PF_x^t + IS_x^t + LX_x^t \quad (4)$$

У простому випадку політику розподілу прибутку можна визначити структурними управляючими параметрами:

$$PF_x^t = a_p PR_x^t$$

$$IS_x^t = b_p PR_x^t$$

$$LX_x^t = y_p PR_x^t$$

4. Баланс грошових доходів і витрат населення.

Основні статті доходів балансу складають доходи від трудової діяльності, соціальні трансферти (пенсії, стипендії, допомоги), доходи від грошових внесків і цінних паперів, інші доходи. У витратах виділяються витрати на оплату товарів і послуг, обов'язкові платежі, заощадження (грошові внески, покупка цінних паперів і валюти), інші витрати. Результуючим показником є перевищення доходів над витратами.

Позначення:

DH^t – загальні грошові доходи населення;

RF_n^t, RF_x^t – соціальні трансферти з державного бюджету;

DH_p^t – інші грошові доходи населення;

n_p^t – частка інших доходів в загальних доходах населення;

RH^t – загальні витрати населення;

RT^t – витрати на оплату товарів і послуг;

DS^t – приріст грошових внесків і покупка цінних паперів і валюти (приріст заощаджень);

RF^t – інші грошові витрати;

n_v^t – частка інших витрат в загальних витратах;

DSB^t – доходи від заощаджень;

SB^t – загальна величина заощаджень;

n_s^t – середній відсоток по внесках і цінних паперах.

Співвідношення моделі:

Величина грошових доходів населення –

$$DH^t = Z_n^t L_n^t + PF_n^t + Z_p^t L_p^t + RF_n^t + RF_x^t + DSB^t + DH_p^t \quad (5)$$

$$DSB^t = (SB^t + 0,5 DS^t) n_s^t \quad (6)$$

$$DH_p^t = 1 / (1 - n_p^t) (Z_n^t L_n^t + PF_n^t + Z_p^t L_p^t + RF_n^t + RF_x^t + DSB^t) \quad (7)$$

Грошові витрати населення –

$$RH^t = RT^t + N_s^t + DS^t + RF^t \quad (8)$$

$$RF^t = (RT^t + N_s^t + DS^t) / (1 - n_v^t) \quad (9)$$

Перевищення доходів над витратами –

$$\delta DH^t = DH^t - RH^t \quad (10)$$

Обіг коштів –

$$SB^{t+1} = SB^t + DS^t - IH_y^t \quad (11)$$

5. Державні доходи і витрати.

У даному блоці відображаються варіанти розподілу і використання державних доходів. Відповідно до прийнятих нормативів податкових відрахувань і неподаткових зборів і їх розподіл оцінюються доходи регіонального бюджету і відрахування до державного бюджету. Для простоти позабюджетні фонди (і їх витрати) розглядаються як фіксовані статті бюджетів. Відповідно до цільових установок визначається структура бюджетних витрат, оцінюються ступінь збалансованості доходів і витрат і заходи зі збільшення бюджетних надходжень.

Введених вище показників моделі достатньо для виділення основних податкових джерел: податку на прибуток (N_1), податку на продукти (N_2), податку на доходи фізичних осіб (N_3), податку на майно (N_4), нарахувань в фонд оплати праці (N_5), місцевих податків і інших податкових і неподаткових відрахувань (N_6).

Так, наприклад, нарахування в фонд оплати праці при ставці η_5^t дорівнює:

$$N_5^t = \eta_5^t (Z_x^t L_x^t + Z_y^t L_y^t)$$

Аналогічно, по певних ставках, розраховуються інші податки. Сума одержаних в регіоні податків і неподаткових відрахувань позначається як NN^t .

Розподіл податкових надходжень між місцевими та державним бюджетами здійснюється відповідно до встановлених ставок η_k^t відрахувань до місцевого бюджету:

$$DR_k^t = \eta_k^t N_k^t \quad (k = 1, \dots, 6) \quad (12)$$

Таким чином, власні доходи місцевого бюджету:

$$DR_j^t = \sum_{k=1}^6 DR_k^t \quad (13)$$

Сукупні доходи місцевого бюджету, окрім власних доходів DR_j^t , включає бюджетні трансферти з державного бюджету DT_j^t і позикові засоби ZR^t .

$$DR^t = DR_j^t + DT_j^t + ZR^t \quad (14)$$

Необхідно відрізнити бюджети розвитку та бюджети функціонування. Визначимо доходи бюджету розвитку в частці α_b від власних доходів місцевих бюджетів.

$$DRR^t = \alpha_b DR^t \quad (15)$$

Їх розподіл на інвестиції для виробництва товарів і ринкових послуг (I_{xk}^t) і на виробництво неринкових послуг (I_{yk}^t) регулюється параметрами (β_x^t, β_y^t):

$$I_{xk}^t = \beta_x^t DRR^t \quad (16)$$

$$I_{yk}^t = \beta_y^t DRR^t \quad (17)$$

Доходи бюджету функціонування визначаються як:

$$DRF^t = DR^t - DRR^t \quad (18)$$

а його витрати відповідно до параметрично заданої агрегованої структури бюджетних витрат ($\delta_i^t, i = 1, 2, 3$) діляться на витрати на підтримку галузей економіки (RR_1^t), на утримання бюджетної сфери (RR_2^t), на соціальні трансфери (RR_3^t), на погашення кредитів і оплату відсотків (Z) за попередніми позиковими ресурсами (J):

$$RR_j^t = \delta_j^t (DRF^t - RR_z^t) \quad (j = 1, 2, 3) \quad (19)$$

$$RR_z^t = ZR^{t-1} (1 + \eta_z^t) \quad (20)$$

За допомогою даної моделі в інтерактивному (діалоговому) режимі можна дослідити АПК в процесах і механізмах функціонування економіки регіону, оцінити роль сектора в досягненні цілей його соціально-економічного розвитку, обґрунтувати ступінь пріоритетності агропромислового сектора в політиці державної підтримки соціально-економічного розвитку регіону.

Для виконання вказаних задач за допомогою моделі розраховуються узагальнюючі показники (індикатори) регіонального розвитку і їх взаємозв'язку. З достатньо широкого набору індикаторів найважливішими для цілей дослідження є наступні.

II – середнє на душу населення споживання продовольства, включаючи продукцію ОСГ, виражене у вартісній оцінці. Перевага грошового показника у порівнянні з вектором натуральних показників продовольства обґрунтовується тим, що в окремо взятому регіоні країни підвищення рівня душевого споживання в

переважаючому ступені – проблема зростання грошових доходів населення, його купівельної спроможності, а не проблема збільшення виробництва того або іншого виду продовольства, значна частина якого вивозиться за межі регіону. До того ж розгляд замість одного індикатора зі споживання продовольства безлічі індикаторів по кожному виду продовольства не виправдано ускладнює конструкцію укрупненої моделі.

I2 – середнє на душу населення грошові доходи. Цей індикатор враховує всі основні джерела формування доходів населення регіону.

I3 – частка власних доходів консолідованого бюджету регіону в його повних витратах. Цей індикатор характеризує ступінь забезпеченості регіону власними джерелами фінансування, а також рівень державної підтримки регіону з боку державного бюджету.

I4 – частка власних інвестицій резидентів економіки регіону в загальній величині інвестицій, здійснюваних в регіоні (бюджет розвитку).

Сукупність вказаних (і деяких інших) індикаторів дозволяє описати основні результати того або іншого варіанту розвитку регіону. Процес вибору варіантів може бути формалізований у вигляді задачі векторної оптимізації з критерієм $I=(I1, \dots, I4)$, в якій визначаються і зіставляються парето-оптимальні рішення при забезпеченні розумного компромісу цільових індикаторів. При цьому, очевидно, необхідно аналізувати тільки ті варіанти, які забезпечують не погіршення в часі рівнів соціально-значущих показників.

Включення укрупненої моделі в систему моделей АПК вимагає відповіді на питання, які аспекти взаємодії регіонального АПК і регіональної економіки можна досліджувати за допомогою даної моделі.

За допомогою моделі можна, з одного боку, кількісно оцінити роль регіонального АПК в реалізації регіональних інтересів: зростання середнього на душу населення грошових доходів; зростання душевого споживання продовольства; збільшення власних доходів консолідованого бюджету; зростання зайнятості економічно активної частини населення; у розвитку міжрегіональних зв'язків.

З другого боку, модель дозволяє виявити роль регіонального АПК у формуванні обсягів інвестицій і структури їх галузевого розподілу. Одночасно за допомогою моделі визначається потреба в інвестиціях в регіональну економіку, зокрема – в агропромисловий комплекс.

Модель має в своєму розпорядженні значні можливості з обґрунтування регіональної агропромислової політики. З її допомогою можна досліджувати не тільки вплив агропромислового сектора на виконання регіональної економіки функціональних задач, але, що не менш важливе, і механізм впливу державної та регіональної влади на цей сектор.

Параметри податкової політики. У моделі виділені шість видів податків і їх груп. Кожний з виділених податків прив'язаний до свого джерела оподаткування, яке в загальному випадку також є змінною величиною.

Заходи, що проводяться державою по вдосконаленню системи оподаткування залишають невирішеною одну важливу проблему: податкове навантаження по окремих галузях, яке в даний час сильно диференційоване, що підтверджують дані по Запорізькій області. В даному випадку податкове навантаження розраховане як відношення загальної суми податків, фактично сплачених у всі рівні бюджету до обсягу реалізованої продукції по галузі. Коефіцієнти, приведені в табл. 1, показують відношення галузевих коефіцієнтів до середнього по регіону коефіцієнту податкового навантаження, умовно прийнятого за 1.

Таблиця 1.
Співвідношення коефіцієнтів податкового навантаження окремих галузей і економіки в Запорізькій області в цілому в 2009 році.

№	Галузі	Коефіцієнт податкового навантаження
1	Середній коефіцієнт податкового навантаження по галузях економіки Запорізькій області	1,00
2	Машинобудування і металообробка	1,54
3	Лісова, деревообробна і целюлозно-паперова промисловість	1,44
4	Харчова промисловість	2,96
5	Сільське господарство	0,26
6	Будівництво	2,42
7	Торгове і матеріально-технічне постачання	0,33

Джерело: авторська розробка

Зіставлення коефіцієнтів дозволяє зробити висновок про переваження одних галузей (харчової промисловості і будівництва) і недолучення інших (головним чином, торгівлі), і в цілому – про необхідність подальшого вдосконалення системи оподаткування. За допомогою моделі можна прораховувати різні варіанти податкової політики і результату її змін.

Параметри бюджетної політики. Модель надає широкі можливості для вивчення взаємозв'язку розвитку галузей і надходжень коштів до державного бюджету, а також структури витрат бюджету і позабюджетних фондів в регіоні. Найбільший же інтерес представляє та частина витрат місцевого бюджету, а також цільові надходження з державного бюджету, які спрямовуються на розвиток секторів економіки і зокрема агропромислового сектора. Розрахунки за різними сценаріями дозволяють визначити найприйнятнішу структуру бюджетних інвестицій.

Параметри соціальної політики. Моделювання соціальної політики – процес багатоплановий, який включає такі аспекти, як розрахунки приросту населення, забезпечення зайнятості, доходів, рівня забезпеченості послугами соціальної сфери та ін. Надання можливості багатоваріантної кількісної оцінки впливу регіонального АПК на перераховані аспекти є важливою перевагою даної моделі. Модель також дозволяє кількісно оцінити, які наслідки в соціально-економічному житті регіону можуть мати ті або інші рішення держави у сфері соціальної політики, наприклад як відобразиться підвищення заробітної плати працівникам бюджетної сфери на рівень душевого споживання продовольства.

Параметри продовольчої політики. Продовольча політика регіональної влади формується під впливом таких чинників, як ефективне використання виробничого потенціалу агропромислового сектора, динаміка грошових доходів населення, міжрегіональні продовольчі зв'язки і ін. Модель дозволяє розглянути різні варіанти одночасної взаємодії перерахованих чинників.

Параметри політики міжрегіональних зв'язків. Міжрегіональні зв'язки можуть охоплювати безліч продуктивних, фінансових та інших потоків, в яких продовольчі поставки (ввезення і вивіз) є лише їх частиною. При раціональній політиці міжрегіональних зв'язків багато соціально-економічних проблем можна розв'язати значно ефективніше. Модель дозволяє оцінити роль АПК в розвитку міжрегіональних зв'язків і, що не менш важливе, досліджувати можливості цього чинника в рішенні продовольчої проблеми регіону.

Таким чином, за допомогою розробленої моделі можна, з одного боку, кількісно оцінити роль регіонального АПК в реалізації регіональних інтересів, з іншого боку, виявити роль регіонального АПК у формуванні обсягів інвестицій і структурі їх галузевого розподілу, зокрема – в агропромисловий комплекс країни.

Література:

1. Белей С. І. Регіональний аспект відродження сільського господарства / С. І. Белей // Вісник ХНАУ. Серія "Економіка АПК і природокористування". – Харків, 2002. – С. 20–26.
2. Васецький В.Г. Реструктуризація аграрних підприємств – шлях до зростання ефективності сільськогосподарського виробництва // Проблеми формування ринкової економіки. – К., 2007. – С. 85–87.
3. Гайдуцький П.І. Розвинути нові напрями економічних досліджень / П.І. Гайдуцький // Економіка АПК. – 2000. – № 2.– С. 29–33.
4. Малік М.Й. Кооперація і реформування сільськогосподарських підприємств / М.Й. Малік // Проблеми кооперації в сільському господарстві. – Львів, 2005. – С. 82–86.
5. Месель-Веселяк В.Я. Реформування аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк. – К.: Інститут аграрної економіки, 1999. – 272 с.
6. Рябоконт В.П. Соціально-економічні проблеми розвитку агропромислового комплексу України в сучасних умовах / В.П. Рябоконт. – К.: ІАЕ, 2008. – С. 355–360.

Стаття надійшла до редакції 11.06.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"